

ἐν αὐτῇ, καὶ εἰς ἕκαστον τῶν μερικῶν τούτων δυνάμεθα νὰ τὸ ἀποδώσωμεν δι' ἐξαγωγικοῦ συλλογισμοῦ ἀκρίβεστάτου καὶ ἁλυνθίστου, ὡς εἶναι πάντες οἱ ἐξαγωγικοὶ συλλογισμοί. Δὲν ἔχουμεν λοιπὸν ἀνάγκην ν' ἀναλύσωμεν ὅλον τὸν ἐν τῷ κόσμῳ χρυσόν, ὅπως ἴδωμεν ἐὰν ἔχει ἢ μὴ τὸ νέον προσὸν ὕπερ ἀνεκαλύψαμεν ἐν ὀλίγοις αὐτοῦ τεμαχίσι. Ἐὰν ταῦτα τὸ ἔχουσι, πάντα πρέπει νὰ τὸ ἔχωσιν, ἄλλως ὁ χρυσὸς θὰ ἦτο καὶ ἐνταυτῷ καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ δὲν θὰ ἦτο, ὕπερ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ταυτότητος, ἣτις εἶναι ἡ ὑπονοουμένη βᾶσις παντὸς συλλογισμοῦ.—Ἡ ἐπαγωγὴ λοιπὸν συμπληροῦται διὰ τῆς ἐξαγωγῆς (καὶ τοῦτο δὲν παρετήρηθη μέχρι τοῦδε), ἔχει δύο στοιχεῖα, καὶ οὕτως εἰπεῖν, δύο στάδια, καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον γίνεται ἡ διὰ πειραμάτων ζήτησις καὶ ἐπαλήθευσις νέων προσόντων, νέων νόμων ἐπὶ τινῶν μερικῶν, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον γενικεύεται ἡ ἀνακλυθθεῖσα ἀλήθεια, ἀπεκδύεται τὴν μερικότητα, ἀνάγεται εἰς τὴν γενικὴν τάξιν εἰς ἣν ἀνήκει, ὅ ἐστιν ἀφαιρεῖται καὶ κατατάσσεται ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ εἰς ἣν ὑπάγονται τὰ μερικὰ, ὅθεν ἀκολούθως ἀποδίδεται ἀσφαλῶς εἰς πάντα τὰ ἐν αὐτῇ περιλαμβανόμενα. Ἡ τελευταία αὕτη ἐργασία δὲν γίνεται, καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται, ἀλλ' ἠξέυρομεν ὅτι δύναται νὰ γίνῃ πάντοτε. Ἄμα τὸ νέον στοιχεῖον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως καὶ γενικεύσεως προστεθῆ εἰς τὴν γενικὴν ἐννοίαν, πιστεύομεν ἀδιστάκτως ὅτι νέος νόμος ἀνεκαλύφθη, καὶ ὅτι ὁ νόμος οὗτος θέλει ἀληθεύσει πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ κόσμος καὶ δὲν ἀλλοιοῦται ἢ ἐν αὐτῷ τάξι. Ἐγγύησις τῆς ἀληθείας τῆς ἐπαγωγῆς εἶναι ἡ τάξις αὕτη καὶ ὁ θέσας αὐτὴν Θεός, καθὼς εἶναι ἐγγύησις τῆς ἐξαγωγῆς. Ἀμφότερα λοιπὸν αἱ ἐργασίαι αὗται ἔχουσι τὴν αὐτὴν ὀντολογικὴν βᾶσιν καὶ τὴν αὐτὴν βεβαιότητα. Πᾶσα ἐπαγωγὴ συμπληροῦται δι' ἐπομένης καὶ ὑπονοουμένης ἐξαγωγῆς, δι' ἧς βεβαιοῦται καὶ ἀποδεικνύεται.

Ἡ ἔλλογος κατὰ τάξις, ὁ ἐξαγωγικὸς καὶ ὁ ἐπαγωγικὸς συλλογισμὸς, ταῦτα εἶναι τὰ μέσα δι' ὧν μορφοῦται πᾶσα ἀληθὴς ἐπιστήμη.

^{Ἐπειὰ τὸ τέλος.}

Π. ΒΡΑΪΛΙΑΣ.

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat.]

Μετᾶφρασις Ν. Α. Λεβίδου.

Συνέχεια· ἰδί σελ. 563.

Η'

Δὲν ὠμίλησα περὶ τῶν ἐν Καλκούττα ἐκκλησιῶν, διότι οὐδεμίαν αὐτῶν γινώσκω, δυνάμενη νὰ τύχη τοῦ ὀνόματος οἰκοδομημάτων. Τὸ ἐλάχιστον ἐκκλησιδίων τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βρετανίας, ὑφόμενον ὑπὸ θρησκευτικώτερον ρυθμὸν, γεννᾷ

ἐπὶ τε τῆς καρδίας καὶ ἐπὶ τῆς φαντασίας ἐντύπωσιν ζωηροτέραν τῆς τοῦ πλουσιωτάτου καὶ μεγίστου ναοῦ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἐὰν δὲ παραλείψωμεν τὰς ἀπαγορεύσεις τῆς πολυτελείας καὶ τῆς χρήσεως τῶν εἰκόνων, τὰς ὑπὸ τῶν θεμελιωτῶν τῆς μεταρρυθμίσεως εἰσαχθεῖσας, ἴσως θέλομεν ἀποδώσει τὴν αἰτίαν τῆς ἐλλείψεως ρυθμοῦ χαρακτηριστικῶν ἐν τούτῳ, ὅτι δηλ. τὸ δόγμα τῶν διαμαρτυρομένων εἶναι ἐκλογὴ θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν διδαγμάτων μᾶλλον, ἢ θρησκεία ἐν τῇ στενῇ τῆς λέξεως ἐννοίᾳ. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἰσλαμισμὸς καὶ ὁ βραχμανισμὸς, κατώτεροι ἀναμφιβόλως, καὶ λόγῳ ἠθικότητος καὶ λόγῳ λογικότητος, τοῦ τῶν διαμαρτυρομένων δόγματος τυγχάνοντες, παρήγαγον ὅμως οἰκοδομήματα· διότι, καίτοι τὰ δόγματα τῶν θρησκείων τούτων εἰσι προφανῶς ἐν ἧττονι μοίρᾳ ἢ τὰ τῶν διαμαρτυρομένων, οἱ ὄπαδοὶ καὶ ζηλωταὶ ἐν τούτοις αὐτῶν θεωροῦσι τὴν πηγὴν τῶν ἰδίων δογμάτων θείαν. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ἄρα ὁ Βραχμᾶς καὶ ὁ Βισχνοῦ εἰσι θεοί· παρὰ τοῖς μουσουλμάνοις ὁ Μωάμεθ προφήτης, ἀποσταλεῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸν ὁφείλει νὰ ἐπανέλθῃ, συμμέτοχος ὢν τῆς θείας οὐσίας, ἧς ἐπὶ γῆς ὑπῆρξεν αὐτὸς ἢ ὀλικὴ παράστασις καὶ ἀντιπροσωπεῖα.

Πρώτιστοι δὲ τῶν διαμαρτυρομένων ναοὶ ἐν Καλκούττα εἰσὶν ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν *Council-house street*, ὁ τῶν Κηρυγμάτων, ὁ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ, τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου· κατόπιν ἡ πρεσβυτεριανὴ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐν *Loll-Bazar*, καὶ τέλος ἡ *Union chapel* ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν, τῶν καλουμένων ἀνεξαρτήτων. Ἀλλὰ τὸ κατὰ πρῶτον ἐκπληττον τὸν τοῦς ἐν Καλκούττα ναοὺς ἐπισκεπτόμενον ξένον εἰσὶν αἱ μιουσόβαι (pukah), αἱ ὑπὸ τῶν *bearers*, λευκὰς στολὰς ἐνδεδυμένων, κινούμεναι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας. Ἐκάστη οἰκογένεια κέκτηται ἴδιον θρανίον, τὴν πρὸς τὸ ὅποιον εἴσοδον ἀνοίγει ὁ κλητὴρ, ὁ οὐδενὶ ἐπιτρέπων νὰ περιφέρηται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διατάττων πάντα εἰσερχόμενον νὰ καθισθῇ. Τοιοῦτοτρόπως οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπέλθῃ πρὸ τοῦ τέλους τῆς λειτουργίας, χωρὶς νὰ ἐκκύσῃ τὰ βλέμματα καὶ νὰ δυσαρεστήσῃ πολὺ ἅπαναν τὴν δμήγυριν τῶν πιστῶν.

Καίτοι ὁ πληθυσμὸς τῶν καθολικῶν δὲν εἶναι πολὺς ἐν Καλκούττα, συγκείμενος μόνον ἐκ Πορτογάλων, Ἰρλανδῶν καὶ τινῶν Γάλλων, ὑπάρχουσιν ὅμως πέντε ἐκκλησίαι ἢ παρεκκλησία καθολικῶν ἢ πορτογαλικὴ ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου κατέχει βεβαίως τὰ πρωτεῖα. Κατόπιν ἔρχονται τινες ἄλλαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου ἐν τῷ στρατιωτικῷ σταθμῷ τοῦ *Dum-Dum*. Ἐχουσι καὶ οἱ Ἑλληνες τὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως ἐπὶ τοῦ ὁ-

ρους Θαβώρ, ἐν ὁδῷ Ἀμρατολλάχ. Παραλείπει τέλος πλείεστα παρεκλήσια τῶν πολυαριθμῶν αἰρέσεων τῶν διαμαρτυρομένων, ἅτινα δὲν ἀναγράφω ἐν τῇ παρούσῃ στατιστικῇ.

Ἄν καὶ ἡ σύνεσις τοῦ διοικητοῦ δὲν ἐνθαρρύνει καταφανῶς τοὺς διαμαρτυρομένους ἱεραποστόλους, ὁ ζήλος ὅμως τῶν πολυαριθμῶν βιβλικῶν θρησκευτικῶν ἑταιριῶν τῆς Ἀγγλίας ἢ τῆς Βεγγαλίας φροντίζει δι' αὐτῶν πάση δυνάμει περὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ Ἄλλα τὰ ἀποτελέσματα δὲν εἶναι ἀνάλογα τῶν δαπανῶν, διότι οἱ Ἰνδοὶ, καίπερ χαῦνοι καὶ ἀπαθεῖς, συγχρόνως δὲ καὶ πλεονεκτικοὶ ἐν ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν ὄντες, δεικνύουσιν ἐντούτοις ἀφιλοκέρδειαν καὶ δραστηριότητα, ἐν ἄλλαις λέξεσι δύναμιν καὶ σταθερότητα ἀπιστεύτους, προκειμένου περὶ τῆς θρησκείας αὐτῶν. Τοσοῦτον μάλιστα φοβοῦνται μήπως ζητηθῇ ἡ μεταβολὴ τῆς θρησκείας τῶν ἰδίων τέκνων, ὥστε ἡ ὑπόνοια ἅπλως αὕτη ἀρκεῖ, ἵνα ἐμποδίσῃ τοὺς γονεῖς νὰ ἀποπέλλωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ πολυαριθμὰ σχολεῖα, τὰ ἰδρυθέντα καὶ συντηρούμενα ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας. Τὸ δ' ἐνισχύον τῆς τοιαύτης ὑπονοίας κυρίως εἶναι, ὅτι ἐν τοῖς μακρᾶν καιμένοις χωρίοις πρὸ πάντων τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διαμαρτυρομένου διδασκάλου καὶ ἱερέως συνονοῦται ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Πλὴν τοσοῦτον ἐπιτηδεῖως προφυλάσσεται καὶ ἐπέχει ἡ Ἑταιρία, ὥστε οἱ ὑπάλληλοι αὐτῆς διατάσσονται οὐ μόνον νὰ ἀποφεύγωσιν ἐπιμελῶς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ κινήσῃ τὴν ὑπόψιν τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλὰ καὶ νὰ παραλείπωσι πάντα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἐν τοῖς παρ' αὐτῆς ὑπὲρ τῶν ἰθαγενῶν συντηρούμενοις σχολείοις.

Μόνον οἱ παρὶς καὶ τινες ἐκ τῶν κατωτάτων τάξεων γίνονται χριστιανοί, τοῦθ' ὅπερ ἐπὶ πολὺ θέλει συντελέσει, ἵνα προκωλύῃ βραχυμάνους τινὰς καὶ Ἰνδοὺς νὰ μεταβάλωσι τὴν ἰδίαν θρησκείαν. Οἱ Ἰνδοὶ, οἱ τῆς τάξεως παραδεχόμενοι, δυσκόλως θέλουσι συγκατανεύσει νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἰσότητα, ἣν ἀνακηρύττει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία — «Ἄν ὁ Θεός σου δὲν γινώσκῃ τὴν μεταξὺ βραχυμάνου καὶ ἀκαθάρτου παρὶς διαφοράν, ἃς μοῦ λείψῃ ἡ θρησκεία σου,» — ἀποκρίνονται πολλάκις τοῖς ἱεραποστόλοις. Οἱ Ἰνδοὶ ἐπὶ πλέον δυσκόλως ἐνοοῦσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὃν εἶδον τὴν πρῶτην περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἐν τινι γραφείῳ ἐμπορικῷ, δύναται ἐξαίφνης τὴν δεκάτην νὰ μεταβληθῇ εἰς ἱερέα, ἐντεταλμένον νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐπομένως, ὡς παρετήρησεν ἡθελό Jacquemont, ἃς μὴ κατηγορηθῇ τις ἐπὶ μεροληψίᾳ, ἂν ἰσχυρισθῇ, ὅτι οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς εἰσὶ κατὰλληλότεροι πρὸς προσηλυτισμὸν ἐκ τε τῆς συγκεντρώσεως πατρῶν τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν, καὶ ἐκ τῆς ἀπολύτου ἐλλείψεως παντὸς οἰκογενειακοῦ συμφέροντος, δι-

ναμένου νὰ περισπᾷσῃ αὐτούς. Ἐπειτα τὸ πνεῦμα τῶν Ἰνδῶν, φύσει βεββὸν ὃν καὶ πρὸς τὴν ποίησιν ἀποκλίνειν, πρὸς τὴν ὕψωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὰ θεῖα, ἀγαπᾷ πᾶν τὸ μυστηριώδες καὶ τὸ ἐμφανὲν τὸ ἄπειρον, δυσκόλως ἄρα συμπαθεῖ τῇ παγετώδει καὶ αὐστηρῇ θρησκείᾳ τῶν τῆς Βεγγαλίας κατακτητῶν. Αἱ πομπαὶ τοῦναντίον καὶ τὰ μυστήρια τοῦ καθολικισμοῦ ἀρμόζουσι μᾶλλον τῷ ἀνατολικῷ χαρακτῆρι. Ὅθεν οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς, ἂν καὶ πτωχοὶ καὶ ὀλίγον ὑποστηριζόμενοι, ἀναλόγως ὅμως ποιοῦσι πλείονα προσηλύτους, ἢ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἱεραπόστολοι. Μικροῦ δεῖν ἐλησημόνουν τοὺς ἀναβαπτιστάς ἱεραποστόλους, οἵτινες, διατρέχοντες πᾶσαν τὴν Βεγγαλίαν, εἰσὶν οἱ μᾶλλον φιλοπράγμονες καὶ οἱ δραστηριώτεροι πάντων.

Ὁ ἐπίσκοπος τῶν διαμαρτυρομένων διαμένει ἐν Καλκούττα, ἔνθα ἡ κυβερνήσις φροντίζει περὶ τῆς ἀξιοπροποῦς αὐτοῦ παραστάσεως, ἀναλόγως τοῦ ἐξόχου ἀξιώματος, ὅπερ κατέχει. Ὁ τῶν καθολικῶν τοῦναντίον ἐπίσκοπος ἐν Βεγγαλίᾳ ζῆ πεινχρῶς σχεδὸν ἐν Ἀγγλῇ, ὑποφέρων μετὰ καρτερίας ἀθλιότητα καὶ δυστυχίαν, συγκινήσασαν καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον σκεπτικὸν Jacquemont. Ὁ καθολικὸς κληρὸς ἐν Ἰνδίαῖς ἀπετελεῖτο ἄλλοτε ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐκ Πορτογάλλων, γεννηθέντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν Ἰνδοστάνῃ, half-cast, ὡς λέγονται ἐν Βεγγαλίᾳ. Συνέβαινε δὲ τότε πολλάκις οἱ ἱερεῖς ἐκεῖνοι, ἀπομακρυνόμενοι τῶν προϊσταμένων αὐτῶν εἰς χώρας ἑκατοντάδας λευγῶν ἀπεχούσας, καὶ ὑποκύπτοντες εἰς τὴν ἐπήρεια τῶν ἀνειμένων ἠθῶν τοῦ τόπου, νὰ λησημονώσι τινὰς τῶν ἐπιβεβλημένων τῇ τάξει αὐτῶν ὑποχρεώσεων. Ἀλλὰ μετὰ πεντηκονταετίαν ἡ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων ἐντελῶς μετεβλήθη. Πολυαριθμοὶ λοιπὸν ἱεραπόστολοι, ἐκπεμπόμενοι ἐξ Εὐρώπης, κυρίως Γάλλοι καὶ Ἰρλανδοὶ, ἢ Ἴσπανοὶ, Πορτογάλλοι καὶ Ἴταλοὶ, διεχύθησαν καθ' ἅπασαν τὴν Ἰνδοστάνην, ὡς ἐκ τῶν εὐσεβῶν δὲ τούτων προμάχων τῆς πίστεως ὁ καθολικὸς κληρὸς τῆς Βεγγαλίας ἀνεγεννήθη μετὰ ταχύτητος θαυμασίας. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀγγλοὶ πρῶτοι πρόπει νὰ σεβασθῶσι τὴν θαρραλέαν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν τῶν ἡμετέρων ἱεραποστόλων. Διότι οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἱερεῖς, διαμένοντες ἐξόριστοι ἐν χώραις ἀγρίαις καὶ ἐνίοτε νοσώδεσι, δὲν ἔχουσι στήριγμα ἄλλο εἰμὴ τὴν πίστιν, συγκοινωνίαν ἄλλην εἰμὴ τὴν μετὰ τῶν νεοφωτίστων καὶ σπανίως μετ' ἱρλανδικῆς τινος οἰκογενείας, τοῦθ' ὅπερ εἶναι εὐτύχημα μέγα δι' αὐτούς. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν εὐσεβῶν τούτων μαρτύρων καταστρέφονται καὶ καταβάλλονται ὡς ἐκ τῆς ἐπήρειας τοῦ κλίματος, τῶν μόχθων καὶ τῶν παντοίων στερήσεων, ἄλλοι δὲ διαδέχονται τούτους παρεπὺς, ἵνα ζήσωσιν ὁμοίαν ζωὴν, καὶ ἀποθάνωσιν ὁμοίαν θάνατον.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ τὴν εἰς Καλκούτταν ἀφίξιν μου ἐπεσκέφθην Ἰρλανδὸν τινὰ, παρ' ᾧ συνήντησα τρεῖς ἱεραποστόλους, οἵτινες ἐπανήρχοντο ἐκ Χάουτς (Hauts). Τὸ κεκυρωμένον αὐτῶν σῶμα, ἡ ἰσχνή μορφή ὡς ἔκ τε τῆς ἀσθενείας καὶ τῶν στερήσεων, τὸ δέριμα τὸ ἐκ μὲν τοῦ πυρετοῦ χλωρόν, ἐκ δὲ τοῦ ἡλίου κεκαυμένον, ἡ ἀνεξικακία τοῦ ἤθους, ἡ θλιβερὰ αὐτῶν φυσιογνωμία, τὰ πάντα ὑπεδήλουν δεινὰ παθήματα. Ἀληθῶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ταλαιπώρων τούτων μαρτύρων τὰ δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ ὁ μὲν τῶν ἱεραποστόλων, ὡς μοι εἶπον, ἦν ἐξ εὐγενοῦς καὶ πλουσίας οἰκογενείας τῆς Λισαβόννης ὁ δὲ, Ἰρλανδὸς ὢν, ἐμαθήτευσεν ἐν γαλλικῇ ἱερατικῇ σχολῇ, ἐν ἣ ἐδέχθη καὶ τὸ κληρικὸν σχῆμα καὶ ὁ τρίτος ἐκ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Βρετανίας, ὡς ὁ γράφων τὴν παρούσαν περιήγησιν, ἦν υἱὸς γεωργοῦ. Αἱ γεωργικαὶ γνώσεις συνετέλεσαν ὑπὲρ αὐτοῦ πολὺ πρὸς τοὺς Ἰνδοῖς, ὡς μοι διηγήθη. Διότι, διὰ νέμων τοῖς ἰθαγενέσι σπόρους ἐκ τοῦ κήπου, τοῦ περικυκλοῦντος τὴν μικρὰν αὐτοῦ κλῦθην, καὶ τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας διδάσκων, κατέκτησε τὴν συμπάθειαν αὐτῶν, φοιτῶντων εἰς ἀράσιν τοῦ θεοῦ λόγου.

Οἱ τρεῖς ἱεραπόστολοι οὐδὲν ἄλλο ἐπεθύμουν ἢ νὰ ἐπανεέλθωσι παρὰ τοῖς ἰθαγενέσι. «Προτιμῶ μὲ ἀφήσωσι νὰ ἀποθάνω ἐν μέσῳ τῶν πτωχῶν μου Ἰνδῶν, μοι ἔλεγεν ὁ συμπολίτης μου. Πιστεύεις, ὅτι λυποῦμαι, ἀφῆσας τὸν κήπόν μου, οὗτινος δὲν ἔφθασα νὰ κλαδέυσω τὰ δένδρα πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου;»

Ἐμαθον, ὅτι, ἀνακληθεὶς ὁ ἱεραπόστολος οὗτος εἰς Βύρῳπην, ἀπεστάλη κατόπιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὁ Πορτογάλλος ἀπέθανεν ἐν Καλκούττᾳ, ἀφοῦ δεινῶς ἠσθένησεν ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν μῆνας. Ὁ μόνος δὲ ἐπιστρέψας παρὰ τοῖς ἰθαγενέσιν Ἰνδοῖς ἦν ὁ Ἰρλανδός.

Ἐπίτηδες ὠμίλησα περὶ τῶν ἐν Ἰνδικῇ εὐρωπαϊκῶν θρησκευμάτων. Παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θρησκείας, τοῦ μόνου δεσμοῦ ἐθνότητος, ὑφισταμένης καὶ διατηρουμένης ὡς ἐκ τῆς φαντατικῆς αὐτῶν προσηλώσεως εἰς τὰ θρησκευτικὰ αἰσθητά. «Ὅταν ἄρα ἐν τῷ ἀπωτάτῳ ἴσως, ἀλλ' ἀναποφεύκτῳ κατ' ἐμὲ μέλλοντι, συνεπέα τῆς ἀπολύτου ταύτης σχέσεως τῶν ἐγκοσμίων πρὸς τὰ πνευματικὰ πράγματα, οἱ Ἰνδοὶ παραδεχθῶσι θρήσκευμα νέον, θέλουσι συμπαραδεχθῆ ἕξ ἀνάγκης καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἠθικὰς τε καὶ πολιτικὰς ιδέας ἐκείνων, παρ' ὧν παρέλαβον καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Ἡθικῶν λοιπὸν ἐθνικότητα θέλουσι δεχθῆ τὴν τοῦ ἱεραποστόλου, ὅστις, καταργῶν τὸν θρησκευτικὸν, ἀστυκὸν καὶ ἠθικὸν κώδικα τοῦ Βισχνοῦ, θέλει πληρῶσαι τὰ κενὰ ἄπερ ἐπήνεγκεν εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν Ἰνδῶν εἰς

τὴν ποιητικὴν λατρείαν τοῦ Βραχμᾶ θέλει ὑποκαταστήσει τὰ δόγματα, τοὺς νόμους, τὰ ἤθη καὶ τὰς συνθηλαίας τῆς ἰδίας πατρίδος.

Καὶ αἱ σκέψεις αὐταὶ χρῆζουσιν ἀναλύσεως εὐρυτέρας· βαινομεν πρὸς ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ κατακτήσεις τῶν ἄλλων ἰδεῶν καὶ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἀμιλλῶνται κατ' ἄλλον ἐνδιαφέροντα ἐπίσης τρόπον πρὸς τὰς στρατιωτικὰς κατακτήσεις. Ἀφαιρουμένης μάλιστα πάσης ιδέας θρησκευτικῆς, καὶ περιοριζομένων τῶν σκέψεων ἡμῶν ἀπλῶς εἰς τε τὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν, νομίζω, ὅτι ὠφέλιμον ἦθελεν εἶσθαι ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις σπουδαίωτατα νὰ ἀσχοληθῆ περὶ τῶν ἐν Ἰνδοστανῇ ἡμετέρων ἱεραποστόλων. Πολλὰ ἀναμφιλέκτως θέλουσι παρέλθει ἔτη, πρὶν ἢ θεορίσωμεν τοὺς καρπούς, οὓς σήμερον θέλομεν σπεῖρει ἐν ταῖς ἀπωτάταις ἐκείναις χώραις ἀλλὰ, προκειμένου περὶ ζητημάτων τοσοῦτον σπουδαίων, κυβερνήσις ὀξυδερκῆς καὶ προνοητικῆς ὑπολογίζει οὐχὶ κατὰ ἔτη, ἀλλὰ κατ' αἰῶνας.

Πρέπει νὰ δηλολογήσωμεν, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ λόγῳ πολιτικῆς προνοίας καὶ ἀγώνων μεθ' ὑπομονῆς ὡς ἐπίσης καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ, γινώσκουσι κάλ, λιστα νὰ συνδέωσι τοὺς πολιτικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς ὑπολογισμοὺς πρὸς τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα. Παρ' αὐτοῖς τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα ἐπίσημῳ καὶ τὸ θρησκευτικὸν ἐνθαρρύνει τὰς βιβλικὰς ἐταιρίας καὶ ἐπαρκεῖ πρὸς τὰς δαπάνας αὐτῶν. Οἱ τῶν διαμαρτυρουμένων ἄρα ἱεραπόστολοι τυγχάνουσιν οἱ σκαπανεῖς οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τοῦ δόγματος τῶν διαμαρτυρουμένων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐμπορίου, συνεπέα δὲ τούτου καὶ ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους.

**Ἐπιτελεῖται συνέχεια.*

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΑΪ

[Ἡ ἐπομένη μελέτη εἶναι βιβλιογραφία γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Marc Monnier ἐπὶ τῶν πρὸ τινος χρόνου ἐκδοθεισῶν ἀνεκδότων ἐπιστολῶν τοῦ Κοραΐ (Lettres inédites de Coray, 4 τόμ. εἰς 8^{ον}. Paris, Firmin-Didot, 1877), καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ *Journal des Débats* τῆς 27 Ἰουλίου 1877. Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ κυρίως ὁ γράψας ἠθέλησε νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ ἦθος τοῦ Κοραΐ, ἐξάγων ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ τὰ περὶ τούτου συμπεράσματα. Κεῖται δὲ νομίζομεν ὅτι ἐπιτυχῶς ὁ Κ. Monnier δὲν ἐπέτυχε εἰς τὸν χρωματισμὸν τοῦ ἦθους τοῦ Κοραΐ, οὐχ ἥτιον μεταφράσαντες δημοσιεύομεν ταύτην ὡς ἀνάγνωσμα διαφέρον ἀναγνώστης Ἕλληνας.]

«Ὁ Κοραΐς», ἔγραφεν ὁ Παῦλος Λουδοβίκος Κουριέρος εἰς τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, «εἶναι εἰς τῶν πρώτων ἀνδρῶν, οἵτινες ἔλαβον θέμα τῶν φιλολογικῶν αὐτῶν μελετῶν τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιούτητος οὐδεὶς κατέστη περιωνυμώτερος τούτου» τὰ ἀπειράριθμα αὐτοῦ συγγράμματα, καίπερ μὴ ὄντα ἐστρωμένα ἐλλείψεων, Ουμαζίζονται